

Ändringar i äldreomsorgslagen kräver omedelbara åtgärder

Valvira förutsätter omedelbara åtgärder för att verkställa ändringarna i lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (s.k. äldreomsorgslagen). Nödvändiga åtgärder ska vidtas för att äldreomsorgslagens syfte och lagändringarnas mål avseende förbättrad kvalitet på tjänster och ökad klient- och patientsäkerhet ska verkställas på det sätt som lagstiftaren avser. Förändringarna i äldreomsorgslagen som rör personal avser både offentliga och privata verksamhetsenheter för serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård.

Ändringarna i äldreomsorgslagen som trädde i kraft den 1 oktober 2020 avser omedelbar minimidimensionering av den personal som utför direkt klientarbete samt omedelbar separation mellan direkt klientarbete och indirekta arbetsuppgifter och säkerställande av tillräckligt antal anställda med nödvändiga yrkeskunskaper för båda arbetsuppgifterna.

Verksamhetsenhetens föreståndare/ansvarig person ansvarar för att tjänsterna motsvarar kundernas individuella servicebehov och att gällande lagstiftning följs. Föreståndare måste känna till lagstiftningen inom sin egen bransch. De ska förstå de skyldigheter som följer av lagen avseende kvaliteten på klientservicen och tillräckligt med personal samt se till att även personalen i verksamheten följer lagen i alla avseenden. Föreståndare ska se till att personalen instrueras att arbeta på lämpligt sätt. De anvisningar som utarbetats för personalen ska vara tydliga och lättförståeliga. Föreståndare ska se till att det här anvisningsbrevet genomgås tillsammans med personalen och att ändringarna i lagstiftningen genomförs på verksamhetsenheten.

Tillsynsmyndigheterna har gett anvisningar för en omedelbar separation mellan direkt klientarbete och indirekt arbete, och det ska beaktas i enheternas verksamhet och vid deltagande i t.ex. undersökningar som arrangeras av Institutet för hälsa och välfärd. Personalen ska ha kunskap om de kvalitetsfaktorer som krävs i verksamheten så att

de vid behov kan ingripa i missförhållanden som äventyrar klient- och patientsäkerheten, samt beakta anmälningskyldigheten som regleras i socialvårdslagen. Verksamhetsenhetens egenkontroll ska vara en del av personalens dagliga arbete, så att man omedelbart kan ingripa vid missförhållanden i verksamheten.

Om ändringarna i äldreomsorgslagen

Ändringen av äldreomsorgslagen reglerar personaldimensionering vid serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård för äldre, där dimensioneringen gradvis ökas för att uppnå 0,7 senast den 1 april 2023. I lagen definieras direkt klientarbete och indirekt arbete. I äldreomsorgslagen har man även inkluderat en bestämmelse om det nationellt standardiserade RAI-bedömningsverktyget för utredning och bedömning av servicebehovet. Införandet av ett standardiserat uppföljnings- och bedömningsverktyg främjar utvecklingen av servicebehovets bedömning och kvaliteten.

Bakgrunden till ändringarna i äldreomsorgslagen är de omfattande missförhållanden och brister som uppmärksammats i äldreomsorgens servicekvalitet, särskilt inom serviceboende med heldygnsomsorg. Redan före ändringarna i äldreomsorgslagen har alla verksamhetsenheter haft en skyldighet att säkerställa ett tillräckligt antal anställda, en lämplig utbildning av personalen samt en lämplig arbetsstruktur. Dessa ska motsvara antalet äldre personer som får service vid verksamhetsenheten och deras individuella servicebehov baserat på funktionsförmåga i alla arbetsuppgifter och vid alla tider på dygnet.

Syftet med ändringarna i äldreomsorgslagen är att trygga äldre personers grundlagsenliga rätt till nödvändig omsorg och tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Ändringarna stärker även klient- och patientsäkerheten samt klienternas likabehandling. Social- och hälsovårdstjänsterna som tryggar långvarig vård och omsorg ska genomföras på så sätt att en äldre person kan uppleva sitt liv tryggt, meningsfullt och värdefullt.

Social- och hälsovårdsministeriet har utfärdat ett pressmeddelande den 9 juli 2020 samt information till kommunen den 6 oktober 2020 avseende ändringen av äldreomsorgslagen. Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården (Valvira) och regionförvaltningsverken har publicerat flera webbnyheter om ändringen av äldreomsorgslagen samt utarbetat en föreskrift om definitionen av innehållet i direkt klientarbete och indirekt arbete den 27 oktober 2020.

Valvira och regionförvaltningsverken har under slutet av 2020 anordnat sex regionala möten med syfte att stärka verkställigheten och styrningen av ändringarna i äldreomsorgslagen. Mötena har anordnats i samarbete med social- och hälsovårdsministeriet, Institutet för hälsa och välfärd, Kommunförbundet samt regionala aktörer.

Ändringarna i äldreomsorgslagen fr.o.m. 1 oktober 2020

I 1 kap. 3 § punkt 4 och 5 i äldreomsorgslagen definieras direkt klientarbete och indirekt arbete. Den viktigaste ändringen i äldreomsorgslagen är åtskillnaden mellan dessa två arbetsuppgifter samt säkerställandet av tillräckligt antal yrkeskunnig personal för båda arbetsuppgifterna.

Direkt klientarbete och indirekt arbete

- Uppgifter på verksamhetsenheten som hör till direkt klientarbete respektive indirekt arbete ska skiljas åt, identifieras och organiseras (se bifogad anvisning från Valvira och regionförvaltningsverken 27.10.2020).
- Direkt klientarbete utgörs av det dagliga stödet som svarar mot kundens grundläggande behov.
- Personalen som arbetar med direkt klientarbete ska i första hand vara arbetstagare som har genomgått yrkesutbildning inom social- och hälsovården.
- Personaldimensioneringen inkluderar endast den arbetstid som används till direkt klientarbete.

- Indirekt arbete är städning, matlagning, tvätt, fastighetservice samt andra motsvarande uppgifter som möjliggör vård och omsorg.
- Det finns inget bestämt dimensioneringskrav för indirekt arbete, men det ska finnas en separat, tillräcklig resurs i form av särskild personal eller inköpta tjänster för indirekt arbete beaktat verksamhetsenhetens klientstruktur, klientbehov, lokaler och övriga omständigheter.
- Det går inte att kategoriskt fastställa hur lång tid personalen som arbetar med direkt klientarbete eventuellt kan ägna åt indirekta arbetsuppgifter, utan personalresurserna för de olika arbetsuppgifterna ska bedömas per enhet och i enlighet med den faktiska verksamheten.
- Om personalen som utför direkt klientarbete även regelbundet och i omfattande grad deltar i det indirekta arbetet, ska det anges i arbetsbeskrivningen, och arbetstiden som ägnas åt indirekt arbete ska inte räknas in i personaldimensioneringen.
- Antalet anställda, deras kompetens och uppgiftsstrukturen ska motsvara klienternas servicebehov i både direkt klientarbete och indirekta arbetsuppgifter.
- Åtskillnaden mellan arbetsuppgifterna får inte leda till att verksamheten stelnar eller att kundorienteringen försvagas
- Personalen ska varje dag och vid varje arbetsskift tillgodose klienternas rätt till god vård och omsorg genom att trygga klienternas rätt att ha sociala interaktioner samt möjlighet att delta i meningsfulla aktiviteter som främjar välbefinnande, hälsa och funktionsförmåga.

I 20 § i äldreomsorgslagen finns sedan tidigare bestämmelser om verksamhetsenhetens personal. I 3 a § i äldreomsorgslagen fastställs de personer som deltar i direkt klientarbete på serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård.

Personal som deltar i direkt klientarbete

- Anställda som deltar i direkt klientarbete är:
  1. sjukskötare och hälsovårdare,

2. närvårdare och primärskötare,
  3. geronomer,
  4. hemvårdare,
  5. socialsektorns handledare och pedagoger,
  6. personer som avlagt socionomexamen (YH),
  7. personer som avlagt lämplig yrkes- eller specialyrkesexamen,
  8. personer som avlagt lämplig examen på institutnivå,
  9. fysioterapeuter och ergoterapeuter,
  10. rehabiliteringsledare,
  11. hemhjälp, vårdbiträden och omsorgsassistenterna,
  12. handledare för stimulerande verksamhet och andra motsvarande anställda som deltar i upprätthållandet av klientens sociala funktionsförmåga samt
  13. verksamhetsenheternas föreståndare och ansvariga personer
- Endast ovan nämnda personer kan räknas in i personaldimensioneringen.
  - Vid varje arbetsskift och under alla tider på dygnet ska det finnas ett tillräckligt antal yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården i förhållande till klienternas behov och antal.
  - Personalen vid ett arbetsskift får inte endast bestå av fysioterapeuter och ergoterapeuter, rehabiliteringsledare, hemhjälp, vårdbiträden och omsorgsassistenterna, handledare för stimulerande verksamhet eller andra motsvarande personer som deltar i upprätthållandet av klientens sociala funktionsförmåga.
  - Arbetsuppgifter ska organiseras med hänsyn till klienternas servicebehov och arbetstagarnas yrkeskunskaper för att säkerställa tjänsternas kvalitet samt klient- och patientsäkerheten.
  - Omsorgsassistenterna assisterar i det direkta klientarbetet genom uppgifter som stödjer klienternas grundläggande behov (tvättning, påklädning, måltider, motion, utomhusvistelser, upprätthållande av funktionsförmågan).

- En arbetstagare utan utbildning inom läkemedelsbehandling får inte genomföra eller delta i arbetsuppgifter som rör läkemedelsbehandling.
- Tillräckliga kunskaper i det finska eller svenska språket är en viktig del av yrkesskickligheten hos yrkesutbildade personer inom social- och hälsovården samt en viktig del av klient- och patientsäkerheten i det klientnära arbetet samt vid dokumentering.

I 20 § i äldreomsorgslagen har man infört två nya delar, punkterna 2 och 3, om minimidimensionering av personal inom serviceboende med heldygnsomsorg.

Minimidimensionering av personal i direkt klientarbete

- Den faktiska personaldimensioneringen ska vara minst 0,7 anställda per klient. Personaldimensioneringen träder i kraft gradvis enligt följande:
  - minst 0,5 anställda/klient den 1 oktober 2020
  - minst 0,55 anställda/klient den 1 januari 2021
  - minst 0,6 anställda/klient den 1 januari 2022
  - minst 0,7 anställda/klient den 1 april 2023
- Minimidimensioneringen av personal gäller verksamhetsenheter inom serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård med gemensamma lokaler och egen arbetsskiftsplanering och som lyder under en överordnad.
- Den faktiska personaldimensioneringen avser arbetsinsatsen hos de arbetstagare som arbetar med direkt klientarbete, och som nämns i 3 a §, som är närvarande vid verksamhetsenheten i förhållande till klientantalet på verksamhetsenheten.
- Uppföljningsperioden är tre veckor.
- Arbetstid som vårdpersonalen ägnar åt indirekt arbete eller indirekta arbetsuppgifter ska inte beaktas vid personaldimensioneringen.
- Personaldimensioneringen ska vara högre än miniminivån när klienternas individuella servicebehov kräver det.

Hur ändringarna i äldreomsorgslagen påverkar de tillstånd som beviljats privata tjänsteleverantörer före lagens ikraftträdande

Privata producenter av socialtjänster med heldygnsomsorg behöver tillstånd för att kunna tillhandahålla tjänster med heldygnsomsorg. Produktionen av privata socialtjänster regleras i lagen om privat socialservice. Minimidimensioneringen av personal enligt äldreomsorgslagen ersätter inte tillståndsvillkoren som ställer krav på en högre dimensionering på basis av en verksamhetsenhetsspecifik bedömning av servicebehovet och klientantalet.

- Nuvarande tillstånd och eventuella tillståndsvillkor gäller även under övergångsperioden.
- Tillstånden tas inte automatiskt upp till ny prövning på grund av övergångsbestämmelsen.
- Under övergångsperioden bedöms tillräckligt antal anställda på verksamhetsenheten på samma sätt som idag, dock ska dimensioneringen alltid motsvara minst den lagstadgade miniminivån.

Med ändringarna i äldreomsorgslagen förbättrar vi kvaliteten på äldreomsorgen

Minimidimensioneringen av personal enligt äldreomsorgslagen gäller alla serviceproducenter, både offentliga och privata. Redan före ändringarna i äldreomsorgslagen har alla verksamhetsenheter haft en skyldighet att säkerställa ett tillräckligt antal anställda, en lämplig utbildning av personalen samt en lämplig arbetsstruktur. Dessa ska motsvara antalet äldre personer som får service vid verksamhetsenheten och deras individuella servicebehov baserat på funktionsförmåga i alla arbetsuppgifter och vid alla tider på dygnet.

Serviceproducenten ska genom egenkontroll se till att ändringarna i äldreomsorgslagen beaktas och verkställs i verksamhetsenheternas vardag. I praktiken kan det innebära en omorganisation av personalens arbetsuppgifter eller

annan innehållsmässig utveckling av verksamheten för att uppnå målen som anges i lagen.

Vid personaldimensioneringen ska den faktiska arbetsinsatsen hos de arbetstagare som arbetar med direkt klientarbete och som är närvarande vid verksamhetsenheten ses i förhållande till klientantalet på verksamhetsenheten. Man kan inte kategoriskt fastställa till exempel närvårdares arbetstid på så sätt att 3 % av deras arbetstid ägnas åt indirekt arbete. Procentsatsen har hämtats från avsnittet om bedömningen av de ekonomiska effekterna i förarbetena till äldreomsorgslagen, där man presenterar olika siffror för arbetstiden som de olika yrkesgrupperna ägnar åt indirekt arbete för att kunna göra en bedömning av kostnadseffekterna. Ändringen i äldreomsorgslagen reglerar dock inte personaldimensionering för indirekt arbete, och det kan inte heller kategoriskt fastställas. Andelen indirekt arbete ska istället grunda sig på en faktisk fördelning av arbetstiden. Det är inte heller möjligt att kategoriskt fastställa hur lång tid personalen i det direkta klientarbetet ska ägna åt eventuella indirekta arbetsuppgifter. Personalresurserna för de olika arbetsuppgifterna ska istället bedömas per enhet och i enlighet med den faktiska verksamheten.

Kommunens ansvar som serviceanordnare

Kommunen ansvarar för att anordna socialvård och ska se till att invånarnas servicebehov tillgodoses. Utgångspunkten för tjänsternas genomförande är den servicenivå som tillvaratar kommuninvånarnas grundläggande rättigheter och svarar mot kommuninvånarnas individuella servicebehov. Kommunen ansvarar för att kommuninvånarna får de socialvårdstjänster som föreskrivs i lagen och att tillräckligt med anslag avsätts till socialvårdstjänsterna i kommunens budget.

Kommunen beviljas statsandelar för sina kostnader vid anordnandet av statsandelsåligganden enligt statsandelslagen. Kostnaderna för nya uppgifter såsom ändringen av äldreomsorgslagen ersätts i sin helhet. Statsandelen för basservice fastställs enligt de kriterier som anges i statsandelslagen och är allomfattande. Det innebär att de statsandelar som utbetalas för enskilda uppgifter inte "öronmärks". Kommunerna ersätts med statsandelar för de kostnader som uppstår på grund av den

ökade dimensioneringen samt ändringen av beräkningssättet för dimensioneringen. Avseende RAI utbetalas statsandelar för kostnaderna för utbildning och informationssystem.

Staten har tilldelat finansiering till den bindande personaldimensioneringen genom ökade statsandelar till kommunerna. Ersättning för kostnader till privata serviceproducenter fastställs i avtal mellan kommunen och de privata serviceproducenterna. Kommunerna och de privata serviceproducenterna ska förhandla och komma överens om principer avseende ersättningarna för ökade kostnader. De ökade kostnaderna får inte överföras på klienterna i form av klientavgifter.

Kommunen ska även fastställa servicesedelns värde så att det är skäligt för klienten. Vid bedömningen av ett skäligt värde för servicesedeln ska man beakta de kostnader som kommunen skulle stå för om motsvarande tjänst anordnades som kommunens egen verksamhet eller som en inköpt tjänst. Kommunen ska även beakta att klienten har rätt att avstå erbjudandet om en servicesedel. Om de tjänster som klienten behöver inte kan anordnas som kommunens egen verksamhet och klienten inte vill ta emot servicesedeln, ska nödvändiga tjänster anskaffas som inköpta tjänster.

Kommunen ska övervaka serviceproduktionen både i sina egna verksamhetsenheter och i de privata serviceproducenternas enheter som kommunen köper tjänster från eller som tillhandahåller tjänster inom kommunens område. Kommunen är ytterst ansvarig för att klientens vård och omsorg alltid och i alla situationer kan genomföras i enlighet med gällande lagstiftning.

Enhetschef, stf. avdelningsdirektör

Eine Oinas-Soudunsaari

Jurist

Reija Kauppi

LÄS MER:

Personaldimensionering på serviceboende med heldygnsomsorg och vid långvarig institutionsvård för äldre:

<https://stm.fi/iakkaiden-palvelut/henkilostomitoitus>

Kommuninformation om ändringar i äldreomsorgslagen:

https://stm.fi/documents/1271139/21203212/Kuntainfo+10_2020+vanhuspalvelulain+muutokset+1.10.2020.pdf/9aef1987-5cbd-76a0-10b9-5c9a7a2a2bef?t=1601379097246

Kommuninformation om ny rekommendation gällande omsorgsassistenters stödjer tjänsteproducenter i genomförandet av kundorienterade tjänster:

<https://valtioneuvosto.fi/-/1271139/kuntainfo-uusi-suositus-hoiva-avustajista-tukee-palveluntuottajia-asiakaslahtoisten-palvelujen-toteuttamisessa>

Valvira och regionförvaltningsverkens anvisning om direkt klientarbete och indirekt arbete:

<https://www.valvira.fi/-/valvontaviranomaisten-ohje-valittomasta-ja-valillisesta-tyosta-vanhusten-tehostetun-palveluasumisen-ja-laitoshoidon-toimintayksikoissa>

Andra nyheter från Valvira och regionförvaltningsverken om ändringarna i äldreomsorgslagen:

<https://www.valvira.fi/-/valvira-ja-aluehallintovirastot-tukevat-vanhuspalvelulain-muutoksen-toimeenpanoa>

<https://www.valvira.fi/-/vanhuspalvelulain-muutoksilla-parannetaan-vanhuspalveluiden-laatua>

Alla publicerade nyhetsbrev från Valvira och regionförvaltningsverken som rör förändringarna inom äldreomsorgen finns på www.valvira.fi och www.avi.fi

Sändlista:

Kommunernas registratorskontor (kommunernas registratorskontor ska sända det här anvisningsbrevet till de tjänstemän som ansvarar för äldreomsorgen, till de organ som ansvarar för socialvården samt till föreståndare som ansvarar för serviceboende med heldygnsomsorg och långvarig institutionsvård)

Privata serviceproducenter av socialtjänster

Ansvariga personer för privata verksamhetsenheter för äldreomsorg med heldygnsomsorg

För kännedom

Regionförvaltningsverken

Riksdagens justitieombudsman

Välståndsbörsen HALI

JHL

Kommunförbundet

Social- och hälsovårdsministeriet

SuPer

Tehy

Institutet för hälsa och välfärd

Mer information:

Reija Kauppi, jurist, tfn. 0295 209 429

Marja-Leena Lantto, överinspektör, tfn. 0295 209 283

Jari Antikainen, överinspektör, tfn. 0295 209 240

fornamn.efternamn@valvira.fi